

GUOVDDÁŠBELLODAT SENERPARTIET

www.senterpartiet.no/sametinget

GUOVDDÁŠBELLODAT

SÁMEDIKKIS

2021-25

Sápmelaččat leat seamma girjät ja iešgudetláganat go earát, ja min bargu lea diehttelas áimmahuššat buot sámiid. Bajásšaddan, ássanbáiki, virgi, giella, sohka bealidentitehta dahje eallinvuohki ii galgga mearkašit dasa mo olmmoš beassá fuolahit ja eallit iežas sámii identitehta.

Guovddášbellodat áigu:

- Sihkkarastit buori ovttasbarggu ja oktavuoda sámiid gaskkas riikarájaid rastá. Sápmelaččat leat njealji riikkas oktasaš kultuvrrain, gielain ja gullelašvuodain.
- Áimmahuššat luonddu ja birra jearggalaš geavaheami bokte, ja geatnegasat hálldašit luondduriggodagaid.
- Áimmahuššat ja čalmmustahttit min historjjá ja kulturárbbi.
- Nannet ja ovdánahttit Sámedikki doaimmaid ja beaggima álbmotváll-jejuvnon orgánan, mas lea sihke báikkálaš, nátionála ja álgoálbmotfokus.
- Dáhkidit ahte Duohtavuoda- ja seanadankommišuvnna bargu váldu duodas ja vuoruhuvvo.

SÁMI DEAIVVADANBÁIKKIT ÁLBMOGA LAHKA

Go galgat sealluhit ja eallit min kultuvrras, gielain ja árbevieruiguin de dárbbášit eanet sámii deaivvadanbáikkiid.

Guovddášbellodat áigu:

- Ásahit eanet neutrála sámii deaivvadanbáikkiid ja kulturarenaid álbmoga lahka miehta riika, gos sápmelaččat sáhttet dikšut oktavuodaid, identitehta, giela ja árbevieruid.
- Nannet sámii kulturealáhusaid.
- Čalmmustahttit sámevuoda gávpogiin ja almmolašvuodas.
- Ásahit eanet giellaguovddáziid ja duodjevistiid.

GIELLAOAHPPU

Gielain leat ruovttus vaikko gos (De Waal). Sámi gielat leat sakka áitojuvnon, ja mii dárbbášit eanet giellageavaheddjiid. Čoavdda gielaid ealáskahttimis lea mánáid giellaoahppu.

Guovddášbellodat áigu:

- Sihkkarastit buori ja heivehuvvon sáme gieloahpahusa sámii ohppiide mánáidgárdde rájes gitta alitoahpu rádjái.
- Sihkkarastit sámii mánáidgárdefálaldaga buot sámii mánáide geat hálidit dan.
- Nannet oahpponeavvobuvttadeami, erenoamážit digitála oahpponeavvuid.
- Bestet eambo sáme gielat oahpaheddjiid ja mánáidgárdebargiid.
- Buot rektorat galget čađahit kurssa álgoálbmogiid ja sámii gielaid ja historjjá birra, nu ahte ožžot eambo ipmárdusa ja sáhttet buoret láchit dili sáme gieloahpahussii.
- Addit stuorát saji sámii gielaide ja kultuvrii oahppoplánain.
- Ásahit fierpmádaga ja deaivvadanbáikkiid sámii váhnemiidda, ja fállat giellaoahppu buohkaide.
- Bargat oččodan dihtii giella ja kultuvrra resursaguovddáziid stuorat gávpogiin.
- Nannet ja ovdánahttit sáme gieloahpahusas giellalávguumiid ja oahpahusa gievrras giellamodealla vuodul.
- Ovdánahttit eanet oahppofálaldagaid Sámi Allaskuvllas.

MÁNÁT JA NUORAT

Mánát leat min boahtteáigi, ja mii áigut láchit gelddolaš ja miellagiddevaš árgabeivviid identitehtahábmejeaddji fálaldagaiguin.

Oadjebas bajásšaddan ja doaimmat mat nannejit bearrašiid galget guovddáziis. Bearašsuodjalandoaimmabijut sáhttet eastadit gárrenmirkko geavaheami, veahkaváldi lagaš oktavuodain, buozanvuodaid ja iešsoardimiid.

Nuorat dárbbášit vuosttašceahkkefálaldagaid gos ožžot veahki, ja fágai-drastideaddji joavkkuid mat deaivvadit nuoraiguin sin iežaset arenain. Doaimmat mat eastadit ja dikšot psyhkalaš váttisvuodaid ja gárrenmirkko boasttugeavaheami fertejit heivejuvvot sámii nuoraide ja sin árgabeivái.

Guovddášbellodat áigu:

- Duddjot rabasvuoda psyhkalaš dearvvašvuoda ektui, ja eanet vuosttašceahkkefálaldagaid main lea sámii kulturgelbbolašvuoha.
- Fuolahit interneahka buohkaide ja hábmet eanet sáme gielat digitála reaidduid.
- Vuoruhit nuoraidklubbaid ja astoáiggefálaldagaid lagasbirrasiiin, nugo motocrossa, báhčinsiljuid ja dihtorspillaid/e-sporta.

DÁSSEÁRVOSAŠ DEARVVAŠVUOĐA- JA FUOLAHUSBÁLVALUSAT

Guovddášbellodat áigu ánggiruššat dásseárvosaš dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaid ovddas sámi álbmogii.

Dearvvašvuodabargit buot surggiin fertejit oažžut eanet sámegeiel- ja kultur- máhttu. Mii fertet dáhkidit dorvolaš dulkonbálvalusaid dearvvašvuodasuorggis.

Boarrásiiddivššus galgat váldit vuhtii ovttaskas geavaheaddji giela, árgabeaivvi, identitehta ja historjjá.

Guovddášbellodat áigu:

- Nannet boarrásiidfuolahusa oahpes doaimmaiguin ja biepmuin.
- Buorebut heivehit fáldadaga demeansa geavaheddjiide ja sin oapmahaččaide.
- Nannet sámegeielat veahkketelefovnnaid fáldadagaid.

POLITIIJA JA DUOPMOSTUOLUT

Guovddášbellodat dáhtto sihkkarastit ahte sámi dimenšuvdna vuhtiiváldu politiijas ja duopmostuoluin. Sámi riekteipmárdus ja riektegáldut galget dohkkehuvvot.

Guovddášbellodat áigu:

- Rievdadit njuolggadusaid gustojeaddji dikki ektui, nu ahte buot sámit ožžot vejolašvuoda loktet ášši sámi duopmostuolu ovdii
- Gáibidit gelbbolašvuodaloktema sámi áššiid ektui politiijas
- Bisuhit báikkálaš politiija mas lea báikkálaš- ja giellamáhttu, nannen dihtii eastadeaddji doaimmaid
- Láhčit vejolašvuoda simultánatulkomii buot diggeviešuin

LUONDU JA BIRAS

Mii beroštit ja atnit fuola seailluhit luonddu boahttevaš buolvvaide. Sirkulær-ekonomiija ja ceavzilis geavaheami fertet vuoruhit jos galgat nagodit dan.

Jearggalaš luonddugeavaheapmi lea buoremus suodjalus. Lea dehálaš ahte suodjalanmearrádušat leat báikkálaččat vuodduvuvvon, ja nu ahte vuhtiiváldet árbevirolaš geavaheami.

Dal biliduvvojit divrras meahcit buvttadan dihtii energiija ja minerálaid. Ruvkkit, bieggamillot, rávdnjejođáhagat ja ruskkaid luoitit vuonaide, gohčoduvvo dál "ruoná" ovdáneapmin.

Guovddášbellodat áigu:

- Vuosttildit bieggamillohuksema gáttis ja riddoguvlluin gos leat sámi ealáhusat
- Vuosttildit oljobohkama dorskegoddoguvlluin
- Vuosttildit ruvkedoaimmaid doppe gos dat vahágahttá sámi ealáhusaid
- Deattuhit sámi árbedieđu eanet luondduhálddašeamis
- Movttiidit dutkamiidda das mo guollebiepmahagat čuhcet mearrasámi guovlluide
- Sihkkarastit ahte suodjalanmearrádušat eai hehtte sámi bivdo- ja guolástanvieruid

VUODDOEALÁHUSAT

Guovddášbellodat bargá nannet vuoddoealáhusaid. Mii dáhttu oadjebas ja buori biebmobuvttadeami, bargosajiid, ássan ja kulturgaskkusteami.

Buoret čálgoortnegat sihkkarastet rekru-terema ja oadjebas bargobirrasa. Ovttasdoaimanprinsihppa dáhkida eanadoalu miehta Sámi.

Vuoddoealáhusat guddet sámi kultuvrra, gielaid ja árbevieruid. Vuoddoealáhusain lea potensála ja dáhttu odđaráhkadeapmái ja boahtteáigásaš ovdáneapmái, buorit doarjjaortnegat addet buriid rámmaid viidáset doibmii.

Mearraguolásteapmi ja álgoávdnasiid fidnen leat dehálaš mearrasámi guovlluin. Mii doarjut Verddevuoda sealluhit, oktavuoda johttisámiid ja guovlluid ássiid gaskkas.

Nissoniidda ja nuoraide fertet sihkkarastit oasálastima ja ealáhusvuodu, ja buoret ovttasbargu skuvlla ja ealáhusaid gaskkas.

Boraspiriid vahátbahčín ferte dahkkot, jođáneappot, ja mii dáhttu goaskimiid bivdit vaháteastandoaimman. Mii gáibidit ahte boraspirehálddašeapmi rievdaduvvo riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaidektui, ja ahte gumpesona ii viiddiduvvo lullisámi boazodoalloguovlluide.

Guovddášbellodat lea vuostá bieggamillohuksemiid, ruvkedoaimmaid, guollebiepmahagaid ja eará industriija mii duvdá eret vuoddoealáhusaid.

Guovddášbellodat áigu:

BOAZODOALLU

- Sihkkarastit orohagaide doarvái resurssaid ja doarjut sin guohtoneanasuodjaleami.
- Sihkkarastit Trollheimen sijte boazodoalu boahtteáiggi.
- Láhčit nu ahte boazoeaiggát álkibut sáhtta ávkkástallat iežas biergguin ja ávdnasiin.
- Hábmēt buoret gearggusvuolta guohtonroasuide mat bohtet dálkkádaga geažil.

EANADOALLU

- Áimmahuššat bealdduid ja mehciid biebm- ja guohtuneanan.
- Sihkkarastit boahttevaš sámi eanadoalu investerendoarjagiiguin ja buoret heivehuvvon doarjjaortnegiiguin, maiddái kultuvrralaš perspektiivvas.
- Doarjut lotnolasdoaluid, ovdamearkka dihtii eanadoalu oktan guolástemiin, mátkeealáhusain dahje dujiin.
- Njuovahagat ja meierijiat fertejit leat báikkálaččat ja nu ahte áimmahuššá elliidčálgu.

GUOLÁSTEAPMI JA MEARRASÁMI KULTUVRA

- Sihkkarastit ja čalmmustahttit mearrasámi kultuvrra.
- Hukset mátkeealáhusa mas lea mearrasámi árbevirolaš biebm ja vásáhusat oktan guolástemiin.
- Nannet vuotna- ja riddoguolásteami vuoddu ássamii mearrasámi guovlluin.
- Sihkkarastit báikkálaš vuostáiváldima ja eambbo guoli gáddái.
- Guorahallat álgoálbmotvuogatvuoda bivdit fállá ja njurjuid.

MEAHCÁSTEAPMI JA JOHKASÁMI KULTUVRA

- Bargat nannet árvvu sámi meahcásteamis ja dan vuhtiváldima lágaiguin.
- Sealluhit ja joatkit giella- ja kultur máhtovudot meahcásteami, ávkkástallama ja eallinvuogi.
- Áimmahuššat sámi bivdo- ja guolástanvieruid.
- Nannet ealáhusovdáneami mas lea vuoddu báikkálaš luonddubuktagiin.

BÁIKKÁLAŠ HÁLDDAŠEAPMI

Lea sakka sávahahtti fitnet eanet báikkálaš hálddašeami mehciin ja čáziin. Sámi guovlluin lea garra gilvu eatnamiid alde, ja lea dárbu rievdadusaide mat buorebut vuhtiiváldet sámi beroštumiid ja vuoigatvuodaid.

Guovddášbellodat doarju báikkálaš hálddašeami. Boahktevaš areálahálddašeapmi ferte leat vuodđuduvvon stáhta álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid ektui sámiide, ja dat galget sihkkarastojuvvot jos bohtet rievdadusat, nu mo ásahtit "fjelloven", luonddusuodjalanmehciid ja industriija. Stáhta geatnegasvuodát eai galgga suddat jos bohtet ođđa hálddašanlađđasat. Jos nu geavvá, de sámi vuoigatvuodát duššin dahkkojuvvojit.

SÁMI DÁIDDA, KULTURGASKKUSTEAPMI JA MEDIA

Sámi dáiddarat leat ožžot stuora fuomášumi olgomáilmmis. Dáidda ja kultuvra lea álbmoga identitehta, ja addá posiitiiva vásáhusaid ja guoskkaha olbmuid erenoamáš vugiin. Politihkalaš ovdanbuktimis lea dáidda ja kultuvra leamaš dehálažžan min historjás. Mii sávvat buriid kulturfálaldagaid buohkaide.

Guovddášbellodat áigu:

- Doarjut ja ovdánahttit ealli ja mánggabealat sámi kultureallima.
- Lasihtit doarjaga sámi filmmaide ja mediabuvttadeapmái.
- Doarjut sámi faláštallanserviid ja mánáidteáhteriid.
- Doarjut sámi dáiddáriid, fierpmádathuksemiin, gelbbolašvuodaloktemiin ja dáiddastipeandain.
- Doarjut dáidda- ja kulturinstitušuvnnaid ja ásaheami Sámi dáiddamuseas.

ÁIMMAHUŠŠAT JA GASKKUSTIT KULTURÁRBÁMET

Sámi museat ja kulturguovddážiid ferte nannet. Museain váilot resurssat ja visttit.

Fanas- ja huksensuodjaleapmi seailuha árbevirolaš duoji ja barggu, sámi fanashuksenvierut ja goahtekultuvra ferte bistit. Joddu-árgiruššan johkasámi kultuvrra ovddas ferte duohtan dahkkojuvvojit.

Duodji lea nana kulturcaggi, ja dehálaš báikkálaš identitehtii, ja dan galgat ovdánahttit sihke kultuvran ja ealáhussan.

Nuortalaš- Ubmi- ja Bihtánsámegeiella ja kultuvra dárbbasit erenoamáš ealáskahttin ja dohkkehan doaibmajuid.

Guovddášbellodat áigu:

- Nannet sámi museaid ja vuoruhit museaid gaskkustandoaimmaid
- Čalmustahttit mearra- ja johkasámi kultuvrra
- Nannet doaibmanávcca museain nu ahte Bååstede-árgiruššan lihkostuvvá
- Doarjut fanas- ja vistesuodjalanguovddáža ásaheami

NUORTAGUOVLLU VÁLGABIIRE

Elisabeth Erke, Buolbmát, pedagoga ja museajodiheaddji. Ángiruššá skuvlla ja buori sámegieloahpahusa ovddas, ja seilluhit historjjá, árbevieruid ja johkasámi kultuvrra.

Cecilie Hansen, Báhčaveadji, boanda ja Fitnodatdearvvašvuodabálvalusas. Mánnggabealat Sápmi, olgodoaimmat ja vuoddoealáhusat lea mas erenoamážit berošta. Buot sápmelaččat galget beassat oadjebasat eallit iežaset identitehtas.

Elisabeth Erke

Cecilie Hansen

ÁVJOVÁRI VÁLGABIIRE

Hans Ole Eira, Máze, boazoeaiggát. Ángiruššá boazodoalu, duoji, juoigama ja kulturmuittuid áimmahuššat. Bargá buoret eavttuid ovddas sámi ealáhusaide.

Kirsten Inger Anti, Kárášjohka, poastabargi. Garra ángiruššan nuoraid valáštallámis ja boarrásiidikšu mii vuhtiiváldá boarrásiid ja sin oapmahaččaid. Dáhtu eanet fokus duoji ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuodas.

Hans Ole Eira

Kirsten Inger Anti

DAVVEGUOVLLU VÁLGABIIRE

Tor Mikkola, Davvenjarga, guolásteaddji. Luondduressurssat leat vuodđun ássamii sámi guovlluin, ja lagasvuohta resurssaide galgá maid addit vuoigatvuoda ávkkástallat dain boahhteáiggis. Dehálaš fitnet eanet sámi deaivvadanbáikkiid.

Anne Martine Brox-Antonsen, Skiervá, mánáid- ja nuoraidbargi, liiku tuvrraide ja bivdit. Háliida dahkat davvi ja boaittobealbáikkiid bivnnuhin nuoraide. Buoret sámegieloahpahus. Áirras Guovddášnuoraid riikastivrras.

Tor Mikkola

Anne Martine Brox-Antonsen

GÁISEGUOVLLU VÁLGABIIRE

Svein Leiros, Gáivuotna, Jodiha SP/GB sáme politihkalaš ráđi, ja ángir kultuvrra ja eaktodáhtolašvuoda ektui. Svein bargá mearrasámi kultuvrra ja ealáhusaid ovddas, ja seailluhit duoji, historjá ja verddevuodaid. Gáiseguovllus leat rievdan "geaidnogalbabahččis" rámis mearrasápmelažžan.

Olaug Hanssen, Romsa, adjunkta ja logopeda. Berošta guolásteamis ja eanadoalus, ja bajásšaddan ja dearvvašvuodas. Sámi identitehta fertet hukset dihto doaibmajuid bokte, nu mo sámi viesu ja – nuoraidskuvla Romsii. Ovdagáttuid ja vuortnuheapmi ferte vuosttildit.

Svein Leiros

Olaug Hanssen

VIESTARMEARA VÁLGABIIRE

Nils Ante Oskal Eira, Luobat, adjunkta ja boazodoalli. Ángiruššá sáme gielaid ovddas. Buori oahppaneavttuid skuvllain ja mánáidgárdiin, ja váhnemiidda ja eará rávisolbmuide. Otne boraspirepolitihkka áitá vuoddoealáhusaid ja ferte rievdaduvvot.

Ann Guro Hansen, Sálát, boanda ja ráddeaddi. Berosta erenomážit vuoddoealáhusain ja mánáid vuoigatvuodain oažžut buori sáme gieloahpahusa beroskeahtá gos orrot. Boraspirehálddašeapmi ferte leat báikkálaččat vuodduuvvon.

Nils Ante Eira

Ann Guro Hansen

LULLI-SÁMI VÁLGABIIRE

Annie Tamlag, Plassje, Suodjalusa. Dáhttu sealluhit ja ovdánahttit árbevirolaš ealáhusaid, ja dikšut lulli-sámi kultuvrra. Garrasit vuosttilda bieggafápmohuksema, ruvkedoaimmaid, el-jodáhagat ja guollebiebman mii áitá sámi ealáhusaid.

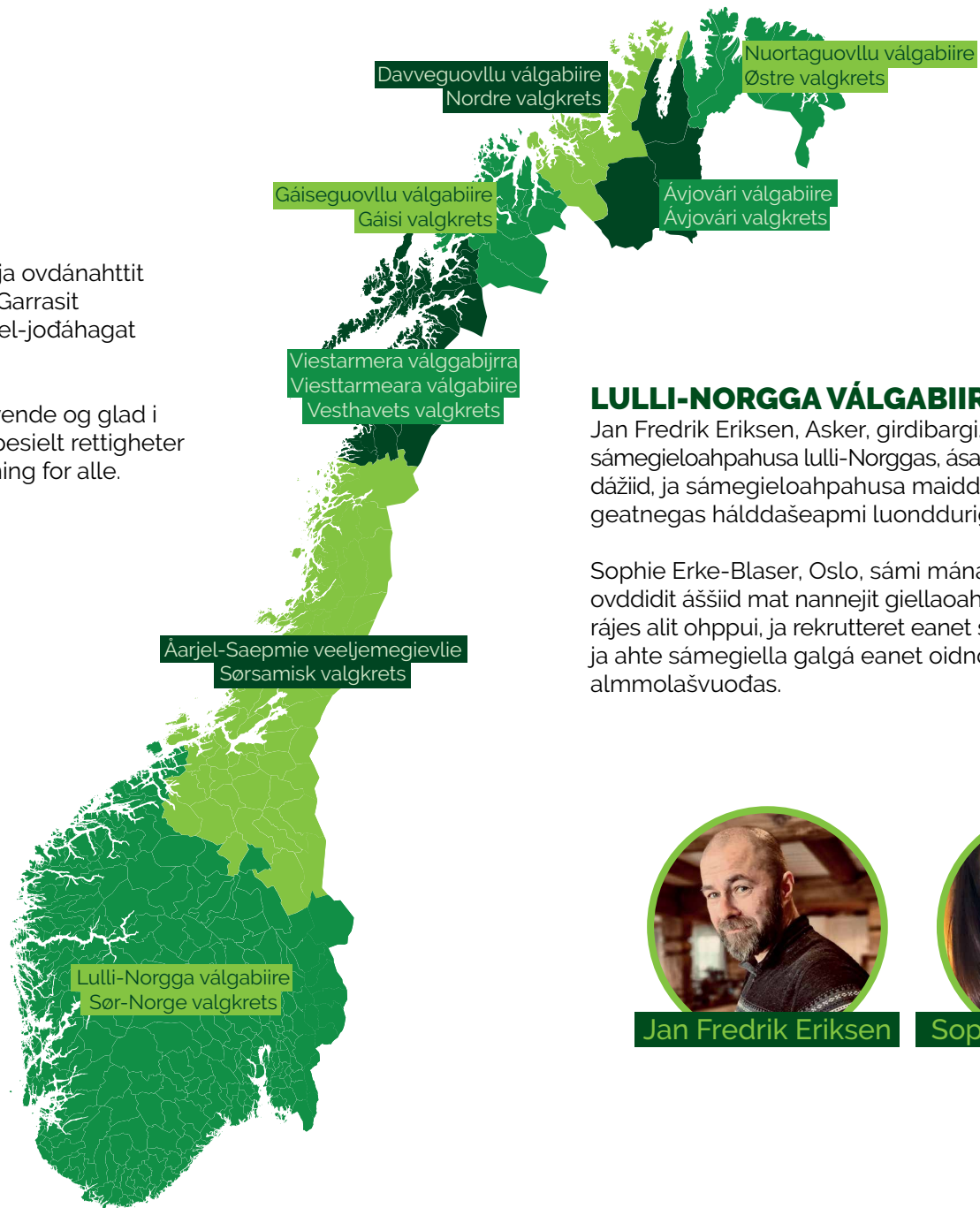
Leif Arne Iversen, Rendalen, selvstendig næringsdrivende og glad i jakt og friluftsliv. Opptatt av sør-samisk reindriften, spesielt rettigheter og rovviltforvaltningen. Kjemper for samiskundervisning for alle.

Annie Tamlag

Leif Arne Iversen

LULLI-NOROGGA VÁLGABIIRE

Jan Fredrik Eriksen, Asker, girdibargi. Ánggirusšá fitnet buoret sámegieloahpahusa lulli-Norggas, áсахит sámi resursaguovd-dážiid, ja sámegieloahpahusa maidai váhnemiidda. Gáibida geatnegas hálddašeapmi luondduriggodagaid ektui.

Sophie Erke-Blaser, Oslo, sámi mánáidgárdebargi. Dáhttu ovddidit áššiid mat nannejit giellaoahppama, mánáidgárdiid rájes alit ohppui, ja rekrutteret eanet sámi oahpporesurssaid, ja ahte sámegiella galgá eanet oidnosii gávpogiin ja almmolašvuodas.

Jan Fredrik Eriksen

Sophie Erke Blaser

Sp
Álbmoga lahka

Báikkálaš buori eallin

Lagasvuhta - Lahkavuhta - Lihkesvoete - Nærhet

Lohkat eambo? Dievaslaš prográmma gávnna min ruovttusiidduin, ja čuovo min Facebookas nationala ja báikkálaš dásis ja iežat válgabires.

www.senterpartiet.no/sametingsvalget

